

**PERSEKITARAN PEMBELAJARAN KEFAHAMAN BACAAN
BAHASA ARAB DALAM KALANGAN MURID j-QAF**

Wan Sakiah Wan Ngah [1], Kamarulzaman Abdul Ghani [2], Maimun Aqsha Lubis [3]

ABSTRACT

A suitable and positive environment in learning Arabic Language is considered as an essential matter especially in reading comprehension. In fact, this is because learning Arabic as a second language at school is craving for supportive environment that focuses on the language. The learning environment highlighted in this study refers to the parents / family, schools and community environments. This study used quantitative methods. The samples such as Year Five Arabic j-QAF students were taken from the program in four states in Peninsular Malaysia: Kedah, Selangor, Melaka and Terengganu. The instrument used was adapted from Mohd Aderi (2008). The data were analyzed using SPSS version 19. These findings demonstrated overall mean score of reading comprehension in Arabic learning environments is at moderate level (mean = 3.44). More specifically this data indicated the environment of parents / families is at low level (mean = 3.25), the school setting at moderate level (mean = 3.74) and community environment at low level (mean = 2.96). Apart from that, the findings of inferential analysis found significant differences between school location (urban and rural schools) on the learning environment in Arabic reading comprehension. The t -value for comparison between rural and urban schools is $t = -11.689$ and at a significant level of $p = .000$. Therefore, the null hypothesis (H_0) was totally rejected. The mean value of rural schools indicated a higher value (3.92) compared with a mean of urban schools (2.96), indicating that the level of reading comprehension or learning environment in rural schools is better than the Arabic learning environment in the city. This study suggests that the learning environment, especially that focused on reading comprehension needs enhancement through efforts from various parties including parents / family, school and community.

Keywords: *Learning Environment, Arabic j-QAF, Reading Comprehension, Urban and Rural*

1] Fakulti Pendidikan,
Universiti Kebangsaan Malaysia
wan_sakiah@yahoo.com

[2] Pusat Pengajian Bahasa &
Pembangunan Insaniah,
Universiti Malaysia Kelantan
kamarulzaman@umk.edu.my

[3] Fakulti Pendidikan,
Universiti Kebangsaan Malaysia

PENDAHULUAN

Peri pentingnya persekitaran pembelajaran murid dalam menguasai sesuatu pembelajaran telah dibuktikan dalam banyak kajian sebelum ini. Kajian yang dijalankan oleh Majdah (2011) mendapati kelemahan murid dalam pembelajaran Bahasa Arab adalah berpunca daripada kurangnya amalan dalam mempraktikkan bahasa Arab di rumah mahu pun di sekolah. Kajian yang dijalankan oleh Mohd Aderi (2008) pula menunjukkan terdapat hubungan yang signifikan antara persekitaran pembelajaran murid dengan pencapaian murid dalam tilawah Al-Quran.

Secara teorinya, peranan persekitaran dalam sesuatu pembelajaran telah ditegaskan oleh Dunkin dan Biddle (1974) dalam Model Pengajaran dan Pembelajaran yang telah dibentuk oleh beliau. Dunkin dan Biddle (1974) menyatakan persekitaran pembelajaran mempengaruhi tingkah laku murid di dalam bilik darjah dan seterusnya pencapaian murid dalam sesuatu pelajaran. Manakala, Abdul Raof (1998) pula menyatakan persekitaran pembelajaran murid amat penting dalam usaha untuk membentuk pembelajaran murid yang

berkesan. Oleh yang demikian, menjadi tanggungjawab kepimpinan dan pengurusan sekolah dalam mewujudkan persekitaran yang positif untuk murid belajar dan berkehendak untuk belajar (Bowring-Carr & West- Burnham, 1999).

Mok (2012) membahagikan persekitaran pembelajaran kepada tiga faktor: faktor fizikal, faktor kemanusiaan dan faktor teknikal. Faktor pertama iaitu faktor fizikal sekolah merangkumi segala bentuk kemudahan dan peralatan yang terdapat di sekolah, sama ada di dalam bilik darjah mahu pun di dalam kawasan sekolah, seperti bangunan sekolah, meja, kerusi, alatan serta perabot. Faktor kedua pula faktor kemanusiaan diklasifikasikan kepada dua kategori: suasana sosial dan suasana emosi. Suasana sosial ialah hubungan dan corak interaksi di antara murid dengan murid, khasnya di dalam bilik darjah. Manakala, suasana emosi pula ialah perasaan murid-murid terhadap guru dan pemimpin mereka. Akhir sekali iaitu faktor ketiga merupakan faktor teknikal, merujuk kepada teknik-teknik yang digunakan untuk merangsang semangat dan kesediaan belajar serta suasana sekolah yang kondusif. Faktor ini merangkumi aspek kepimpinan guru besar/ pengetua, kemahiran guru, kecekapan penggunaan alat bantu mengajar mengikut peruntukan masa serta aktiviti-aktiviti yang boleh merangsang pembelajaran seperti pertandingan perbahasan, deklamasi sajak, kuiz, drama dan sebagainya. Menurut Mok (2012) lagi ketiga-tiga faktor ini tidak bertentangan dan saling lengkap-melengkapi antara satu sama lain dalam mewujudkan iklim belajar yang kondusif untuk keberkesanan pengajaran dan pembelajaran. Walau bagaimanapun, kajian-kajian yang pernah dijalankan berkenaan persekitaran pembelajaran sebelum ini telah membahagikan persekitaran pembelajaran kepada beberapa aspek antaranya: peranan guru, ibu bapa dan masyarakat setempat (Majdah, 2011; Mohd Aderi, 2008; Shamsina, 2006; Sharifah Fatimah, 2002).

Kajian terhadap persekitaran pembelajaran Bahasa Arab pula telah dijalankan oleh Kamarulzaman et al. (2001) dengan melihat peranan persekitaran pembelajaran terhadap penguasaan bahasa Arab Komunikasi. Kamarulzaman et al. (2001) merumuskan persekitaran pembelajaran perlu diwujudkan semasa pengajaran dan pembelajaran, di persekitaran sekolah atau tempat belajar, di persekitaran sosial tempat belajar dan semasa aktiviti ko-kurikulum. Beberapa aktiviti dicadangkan bagi mewujudkan persekitaran pembelajaran bagi setiap situasi yang telah dinyatakan. Sebagai contoh, semasa pengajaran dan pembelajaran guru boleh mengadakan aktiviti seperti bertutur dalam bahasa Arab, mendengar pertuturan bahasa Arab rakan, penggunaan bahasa Arab oleh guru, mengemukakan soalan dalam bahasa Arab, perbincangan dalam bahasa Arab, menyalin nota dalam bahasa Arab dan berkomunikasi dalam bahasa Arab. Manakala dalam situasi di persekitaran sekolah pula, antara aktiviti yang boleh diadakan oleh guru ialah seperti bertutur bahasa Arab di luar bilik darjah dan mendedahkan murid kod iklan, borang, rujukan mahu pun surat dalam bahasa Arab. Seterusnya, antara aktiviti di persekitaran sosial tempat belajar pula meliputi menonton television/filem berbahasa Arab, membaca majalah berbahasa Arab dan melayari laman web berbahasa Arab. Akhir sekali ialah melibatkan persekitaran semasa aktiviti kokurikulum. Antara aktiviti persatuan bahasa Arab seperti menyertai syarahan, bahasa, pidato dan sebagainya dalam bahasa Arab.

Kajian lepas terhadap peri pentingnya persekitaran pembelajaran dalam pembelajaran murid menjadi jurang yang menjurus kepada kajian ini dijalankan (Majdah, 2011; Mohd Aderi, 2008). Kekurangan kajian yang melibatkan persekitaran pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab menjadi permasalahan yang akan dirungkaikan melalui kajian ini dengan memfokuskan kepada persekitaran pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab kepada tiga aspek utama: ibu bapa/keluarga, sekolah dan komuniti.

OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini mempunyai objektif seperti berikut:

- 1- Mengetahui pasti persekitaran pembelajaran murid dalam pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab.
- 2- Mengetahui pasti perbezaan persekitaran pembelajaran Bahasa Arab berdasarkan lokasi sekolah.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini merupakan kajian kuantitatif, menggunakan kaedah tinjauan. Sampel bagi kajian ini diambil daripada murid Tahun Lima yang mengikuti pembelajaran Bahasa Arab j-QAF di sekolah kebangsaan di empat

buah negeri di Semenanjung Malaysia iaitu Kedah, Selangor, Melaka dan Terengganu. Seramai 552 orang murid telah dipilih secara rawak berdasarkan dua jenis lokasi sekolah: bandar (276 orang) dan luar bandar (276 orang). Instrumen yang digunakan bagi kajian ini diubah suai daripada Mohd Aderi (2008). Soal selidik ini turut menggunakan skala tujuh mata dengan meletakkan nilai ekstrem di kedua-dua hujung skala, bermula dengan 1 (Sangat Tidak Setuju) dan berakhir dengan 7 (Sangat Setuju). Soal selidik ini telah melalui kesahan pakar dan mencapai tahap kebolehpercayaan yang disarankan iaitu nilai alpha Cronbach ($\alpha = .78$). Menurut Najib (1998), jika nilai alpha Cronbach melebihi .6 maka instrumen tersebut sesuai untuk digunakan.

Berdasarkan kajian ini, sebanyak 10 item digunakan untuk mengukur persekitaran pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab murid. Kesepuluh item tersebut dibahagikan kepada tiga sub konstruk: persekitaran ibu bapa/rumah, persekitaran sekolah dan persekitaran komuniti. Analisis data bagi kajian ini melibatkan analisis deskriptif dan analisis inferensi iaitu ujian-*t*. Tahap persekitaran pembelajaran murid pula dinilai berdasarkan kepada interpretasi skor min yang diubah suai daripada bahagian perancangan dan penyelidikan dasar pendidikan (BBPDP, 2006). Penilaian tahap interpretasi skor min adalah merujuk kepada Jadual 1.

Jadual 1

Interpretasi Skor Min Mengikut Tahap

Skor Min	Interpretasi Tahap
1.00 hingga 2.20	Sangat Rendah (SR)
2.21 hingga 3.40	Rendah (R)
3.41 hingga 4.60	Sederhana (S)
4.61 hingga 5.80	Tinggi (T)
5.81 hingga 7.00	Sangat Tinggi (ST)

Ubahsuai: (Bahagian Perancangan Dan Penyelidikan Dasar Pendidikan, BPPDP, 2006)

DAPATAN KAJIAN

Dapatan deskriptif bagi persekitaran pembelajaran secara umum ditunjukkan pada Jadual 2. Berdasarkan Jadual 2, min keseluruhan bagi persekitaran pembelajaran berada pada tahap sederhana (min = 3.44). Manakala, min bagi sub konstruk persekitaran ibu bapa/keluarga (min = 3.25) dan persekitaran komuniti (min = 2.96) pula berada pada tahap rendah. Min persekitaran sekolah (min = 3.74) menunjukkan berada pada tahap yang lebih baik iaitu pada tahap sederhana.

Jadual 2

Min, Sisihan Piawai Dan Interpretasi Tahap Bagi Konstuk Dan Sub Konstruk Persekitaran Pembelajaran

Konstruk / Subkonstruk :	Min	Sisihan Piawai	Tahap
Persekitaran pembelajaran	3.44	1.08	Sederhana
Ibu bapa/Keluarga	3.25	1.46	Rendah
Sekolah	3.74	1.23	Sederhana
Komuniti	2.96	1.51	Rendah

Seterusnya, analisis deskriptif secara lebih terperinci dijelaskan mengikut subkonstruk persekitaran pembelajaran. Min, sisihan piawai dan interpretasi tahap bagi subkonstruk persekitaran ibu bapa/ keluarga ditunjukkan dalam Jadual 3 dengan dibezakan mengikut jenis lokasi sekolah. Merujuk kepada Jadual 3, tiga item digunakan bagi mengukur subkonstruk ini. Skor min yang tertinggi bagi sekolah bandar (min = 3.36) dan sekolah luar bandar (min = 4.34) ialah pada item 1. Manakala skor min terendah bagi sekolah Bandar (min = 1.74) dan sekolah luar bandar (min = 2.86) juga ialah pada item 3. Secara keseluruhannya skor min sekolah luar bandar menunjukkan nilai min yang lebih tinggi berbanding dengan sekolah bandar bagi setiap item yang dikemukakan.

Jadual 3

Min, Sisihan Piawai Dan Interpretasi Tahap Bagi Persekitaran Pembelajaran Ibu bapa/ Keluarga

Bil	Item	Lokasi	Min	S/P	Tahap
1	Ibu bapa saya mengambil berat terhadap saya dalam dapat memahami bacaan dalam BA.	Bandar	3.36	1.87	Rendah
		L/Bandar	4.34	1.72	Sederhana
2	Saya merujuk kepada ahli keluarga saya dalam memahami bacaan dalam BA.	Bandar	3.12	1.90	Rendah
		L/Bandar	4.11	1.85	Sederhana
3	Ibu bapa saya membelikan buku/majalah dalam BA.	Bandar	1.74	1.25	Sangat Rendah
		L/Bandar	2.86	1.84	Rendah

Seterusnya, min, sisihan piawai dan interpretasi tahap bagi sub konstruk persekitaran sekolah ditunjukkan dalam Jadual 4 dengan dibezakan mengikut jenis lokasi sekolah. Merujuk kepada Jadual 4, lima item digunakan bagi mengukur sub konstruk ini. Skor min yang tertinggi bagi sekolah bandar (min = 4.26) dan sekolah luar bandar (min = 5.25) ialah pada item 7. Manakala skor min terendah bagi sekolah bandar (min = 2.12) dan sekolah luar bandar (min = 3.14) juga ialah pada item 8. Secara keseluruhannya, skor min sekolah luar bandar menunjukkan nilai min yang lebih tinggi berbanding dengan sekolah bandar bagi setiap item yang dikemukakan.

Jadual 4

Min, Sisihan Piawai Dan Interpretasi Tahap Persekitaran Pembelajaran Sekolah

Bil	Item	Lokasi	Min	S/P	Tahap
4	Sekolah saya mengadakan pelbagai aktiviti dalam Bahasa Arab yang menarik (contoh pertandingan kuiz Bahasa Arab, kem Bahasa Arab dan lain-lain).	Bandar	3.19	1.975	Rendah
		L/Bandar	3.75	2.007	Sederhana
5	Sekolah saya menyediakan bahan bacaan dalam Bahasa Arab (buku/majalah/surat khabar dan lain-lain).	Bandar	3.12	1.845	Rendah
		L/Bandar	4.16	1.864	Sederhana
6	Suasana dalam bilik darjah selesa untuk belajar Bahasa Arab.	Bandar	3.80	1.879	Sederhana
		L/Bandar	4.57	1.790	Sederhana
7	Cara pengajaran Ustaz/ustazah saya menarik minat saya untuk belajar membaca dalam Bahasa Arab.	Bandar	4.26	1.966	Sederhana
		L/Bandar	5.25	1.640	Tinggi
8	Rakan sekolah saya memberikan semangat kepada saya untuk belajar membaca dalam Bahasa Arab.	Bandar	2.12	1.612	Sangat Rendah
		L/Bandar	3.14	1.867	Rendah

Seterusnya, min, sisihan piawai dan interpretasi tahap bagi sub konstruk persekitaran komuniti ditunjukkan dalam Jadual 5 dengan dibezakan mengikut jenis lokasi sekolah. Merujuk kepada Jadual 5, dua item digunakan bagi mengukur sub konstruk ini. Skor min bagi item 10 menunjukkan nilai yang lebih tinggi bagi sekolah bandar (min = 4.26) dan sekolah luar bandar (min = 5.25), berbanding dengan skor min bagi item 9 bagi kedua-dua jenis sekolah. Secara keseluruhannya, skor min bagi sekolah luar bandar juga menunjukkan nilai min yang lebih tinggi berbanding dengan sekolah bandar bagi setiap item yang dikemukakan.

Jadual 5

Min, Sisihan Piawai Dan Interpretasi Tahap Bagi Persekitaran Pembelajaran Komuniti

Bil	Item	Lokasi	Min	S/P	Tahap
9	Saya terpengaruh dengan kawan-kawan di tempat tinggal saya untuk belajar membaca dalam Bahasa Arab.	Bandar	1.85	1.375	Sangat Rendah
		L/Bandar	2.66	1.654	Rendah
10	Perpustakaan di tempat tinggal saya menyediakan bahan bacaan dalam Bahasa Arab. (Contoh: Perpustakaan Negeri, Perpustakaan di kawasan perumahan atau kampung).	Bandar	3.01	2.109	Rendah
		L/Bandar	4.34	2.050	Sederhana

Kesimpulan daripada analisis deskriptif yang dilakukan menunjukkan daripada 10 item yang dikemukakan kepada sekolah bandar, 3 item berada pada tahap sangat rendah, 5 item berada pada tahap rendah dan 2 item berada pada tahap sederhana. Manakala bagi 10 item yang dikemukakan kepada sekolah luar bandar, tiga item berada pada tahap rendah, 6 item berada pada tahap sederhana dan 1 item berada pada tahap tinggi. Secara keseluruhannya, tahap persekitaran pembelajaran sekolah luar bandar lebih baik daripada sekolah bandar memandangkan skor terendah bagi item hanya pada tahap rendah berbanding dengan sekolah bandar, pada tahap sangat rendah. Begitu juga dengan skor tertinggi bagi item berada pada tahap tinggi, berbanding dengan sekolah bandar hanya pada tahap sederhana.

Bagi menjawab persoalan kajian yang kedua, pengkaji melakukan ujian-*t* (*Independent Sample t-test*). Jadual 6 menunjukkan perbezaan persekitaran pembelajaran murid dalam pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab mengikut lokasi sekolah.

Jadual 6

Perbezaan Sikap Murid Terhadap Bacaan Mengikut Jenis Sekolah

Jenis sekolah	Bilangan Murid	Min	Sisihan Piawai	Nilai-t	Tahap signifikan
Bandar	276	2.96		-11.689	.000
Luar Bandar	276	3.92			

Berdasarkan Jadual 6, di dapati nilai-*t* bagi perbandingan antara lokasi sekolah bandar dan luar bandar ialah $t = -11.689$ dan tahap signifikan $p = .000$. Nilai p kurang daripada 0.05 ($p < 0.05$), oleh itu, hipotesis nul (H_0) ditolak. Hal ini bermaksud, terdapat perbezaan yang signifikan antara lokasi sekolah iaitu sekolah bandar dan sekolah luar bandar terhadap persekitaran pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab. Min sekolah luar bandar menunjukkan nilai yang lebih tinggi ($M = 3.9185$) berbanding dengan min sekolah bandar ($\text{min} = 2.956$), menggambarkan tahap persekitaran pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab di luar bandar adalah lebih baik daripada tahap persekitaran pembelajaran Bahasa Arab di bandar.

PERBINCANGAN DAN IMPLIKASI KAJIAN

Berdasarkan dapatan kajian yang diperolehi, persekitaran pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab dalam kalangan murid Bahasa Arab j-QAF berada pada tahap sederhana ($\text{min} = 3.44$). Walau bagaimanapun sekiranya dilihat dengan lebih terperinci persekitaran ibupa/keluarga ($\text{min} = 3.25$) dan persekitaran komuniti ($\text{min} = 2.96$) hanya pada tahap rendah, manakala persekitaran sekolah berada pada tahap sederhana ($\text{min} = 3.74$). Hal ini menunjukkan sesuatu perlu dilakukan bagi mempertingkatkan tahap persekitaran pembelajaran murid dalam pembelajaran Bahasa Arab khususnya dalam pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab.

Kajian ini turut menunjukkan dapatan yang di luar jangkaan, apabila sekolah luar bandar menunjukkan persekitaran pembelajaran Bahasa Arab yang lebih baik daripada sekolah bandar. Hal ini bersesuaian dengan usaha kerajaan sendiri dalam mengurangkan jurang pendidikan antara sekolah bandar dan luar bandar melalui pelaksanaan Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia (PPPM) 2013 -2025. Pelan ini telah meletakkan empat inisiatif bagi memberi manfaat kepada sekolah luar bandar iaitu menaik taraf infrastruktur sekolah, mentransformasi sekolah berenrolmen rendah (SKM), meningkatkan kualiti guru dan kepimpinan sekolah serta menyediakan peruntukan kewangan yang saksama (Kementerian Pendidikan Malaysia, 2013). Kajian ini menggambarkan impak yang positif daripada usaha yang telah dijalankan.

Kajian ini juga menunjukkan sekolah luar bandar telah mara ke hadapan bersaing dengan sekolah bandar dalam membentuk persekitaran pembelajaran yang positif untuk muridnya. Begitu juga dengan peranan ibu bapa/keluarga di luar bandar yang menunjukkan kesedaran yang setanding malah lebih baik daripada ibu bapa di bandar terhadap kepentingan pembelajaran kepada anak mereka. Masyarakat atau komuniti di luar bandar turut menunjukkan komitmen yang sama.

Cadangan daripada kajian ini adalah pelbagai pihak perlu menggembelng tenaga dan usaha bagi memastikan persekitaran pembelajaran di rumah, sekolah dan di kawasan tempat tinggal sentiasa menyokong

pembelajaran murid. Ibu bapa dan keluarga perlu lebih prihatin terhadap pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab anak mereka dengan membelikan lebih banyak bahan bacaan Bahasa Arab, berbincang tentang pelajaran Bahasa Arab dengan anak mereka, menghantar anak mereka ke kelas tuisyen bahasa Arab dan sebagainya. Selain daripada itu, sekolah juga boleh memainkan peranan dalam meningkat persekitaran pembelajaran Bahasa Arab dengan membekalkan lebih banyak buku bacaan atau majalah dalam Bahasa Arab, memperbanyakkan tanda-tanda bacaan dalam Bahasa Arab di persekitaran sekolah, menganjurkan pertandingan dalam Bahasa Arab dan sebagainya.

Seterusnya, pihak komuniti setempat khususnya persatuan/jawatankuasa penduduk juga boleh meningkatkan persekitaran pembelajaran Bahasa Arab dengan menganjurkan program yang berkaitan dengan pembelajaran Bahasa Arab di kawasan perumahan masing-masing. Konteks komuniti juga perlu dilihat dalam skop yang lebih besar yang melibatkan peranan kerajaan dalam mewujudkan persekitaran pembelajaran Bahasa Arab. Program-program Bahasa Arab di televisyen dan radio perlu diperbanyakkan bagi mewujudkan pembelajaran Bahasa Arab yang lebih meluas. Para cendekiawan dalam bidang Bahasa Arab juga disarankan untuk menyumbang idea dan ilmu pengetahuan mereka dalam menghasilkan lebih banyak bahan bacaan dalam Bahasa Arab, agar murid-murid Bahasa Arab tidak tandus dengan bahan bacaan Bahasa Arab yang menarik. Justeru itu, penglibatan semua pihak adalah penting dalam membentuk persekitaran pembelajaran Bahasa Arab.

PENUTUP

Kesimpulannya, kesedaran tentang kepentingan persekitaran pembelajaran Bahasa Arab masih kurang dan masih perlu dilakukan penambahbaikan. Kajian-kajian yang berkenaan tentang aspek persekitaran pembelajaran Bahasa Arab juga masih perlu diperbanyakkan. Oleh itu, pengkaji mengharapkan agar kajian ini menjadi titik tolak kepada kajian-kajian yang seterusnya khususnya dalam memberikan penekanan kepada aspek persekitaran pembelajaran dalam pembelajaran kefahaman bacaan Bahasa Arab di Malaysia.

RUJUKAN

- Abdul Raof Dalip. (1998). Teknik pengajaran dan pembelajaran agama Islam di sekolah menengah. Dlm. *Pendidikan di Malaysia*. Bangi. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Bowring-Carr, C., & West-Burnh, J. (1999). Belajar secara berkesan di sekolah. Terj. Annuar Ayob (Edisi ke-6). Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara Malaysia.
- Dunkin, M. J., & Biddle, B. J. (1974). *The study of teaching*. New York, NY: Holt, Rinehart & Winston.
- Kamarulzaman Abdul Ghani, Zawawi Ismail, & Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff. (2001). Peranan persekitaran bahasa Arab terhadap bahasa Arab Komunikasi. *Prosiding Wacana Pendidikan Islam (Siri 1)* (hh. 254-263). Siri Penerbitan Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Kementerian Pendidikan Malaysia. (2013). *Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia 2013 -2015*. Putrajaya: KPM.
- Mohamad Najib Abdul Ghafar. (1998). *Penyelidikan pendidikan*. Skudai, Malaysia: UTM.
- Mohd. Aderi Che Noh. 2008. *Hubungan antara amalan pengajaran guru dengan pencapaian pelajar tingkatan dua di Malaysia*. Tesis Dr. Fal. Universiti Putra Malaysia.
- Mok, S. S. (2012). *Prinsip teras pengajaran & pembelajaran 1*. Puchong: Penerbitan Multimedia.
- Shamsina Shamsuddin. (2006). *Persepsi ibu bapa terhadap kepentingan pengajaran bahasa Arab dalam pendidikan awal kanak-kanak*. Tesis Sarjana. Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.

Sharifah Fatimah Wan Jamel. (2002). *Pengaruh guru terhadap pembelajaran bahasa Arab: Satu Kajian kes*. Tesis sarjana. Fakulti Bahasa dan Linguistik, Universiti Malaya.

Majdah Mohammad. (2011). *Kajian keberkesanan pelaksanaan bahasa Arab komunikasi dalam program j-QAF di sekolah rendah*. Tesis Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia.